herpy

FIRBEN

## Ibiza Wall Lizard

# *Podarcis pityusensis*

*Podarcis pityusensis* er et robust, dagaktivt firben fra Ibiza, Formentera og de omkringliggende holme i Balearerne. Det bliver 15-25 cm inklusive hale, er oftest grønlig med lys stribe langs siden og lever af små leddyr, især myrer, og lidt planteføde. Det kan blive meget gammelt. Mange øbestande har hver deres farver og størrelse. Arten er truet i naturen.

Familie: Lacertidae

## SPECIFIKATIONER

### DYRET

| | |
|---|---|
| Voksenstørrelse | **15-25 cm**<br>total længde inkl. hale |
| Levetid | **10-30 år** |
| Aktiv | **Dag** |
| Levevis | **Klippeboende og jordboende** |
| Biotop | **Klippeterræn og tempereret skov og eng** |
| Sværhedsgrad | **Øvet** |

### PASNING

| | |
|---|---|
| Min. terrarie | **100 × 50 × 50 cm**<br>L × B × H til 2 voksne dyr |
| Temperatur, dag | **22-30 °C** |
| Hotspot | **40-45 °C** |
| Temperatur, nat | **15-20 °C** |
| Luftfugtighed | **40-60 %** |
| Vand | **Vandskål** |
| UVB | **Anbefalet**<br>Ferguson-zone 3 |
| Vinterhvile | **12-15 °C**<br>8-12 uger |
| Kost | **Insekter, frugt og små leddyr (springhaler, bananfluer)** |
| Holdes | **Parvis** |

### AVL

| | |
|---|---|
| Formering | **Æglæggende** |
| Kønsmoden | **18-24 mdr.** |
| Kuldstørrelse | **1-4 æg** |
| Kuld pr. år | **1-3** |
| Inkubation | **30-43 dage**<br>ved 29-30 °C |

### BESKYTTELSE OG PAPIRER

| | |
|---|---|
| CITES | **Appendiks II** |
| EU-bilag | **Bilag A** |
| IUCN | **Truet (EN)** |

Arten står på CITES liste II og i EU's bilag A. Køb, salg og udstilling kræver derfor som udgangspunkt et EU-certifikat (forordning 338/97, artikel 8 og 10). Arten står på bilag II og IV i EU's habitatdirektiv. Efter artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 521/2021, § 11) må dyr indsamlet i naturen derfor ikke holdes, handles, overdrages eller udstilles i Danmark. Opdrættet afkom af lovligt erhvervede dyr er undtaget (§ 2), men ejeren skal kunne godtgøre, at dyret ikke stammer fra naturen (§ 20). Kontakt SGAV, før du skaffer dyr. Arten står ikke på forbudslisten i BEK nr. 1261 af 17.11.2015.

## Om arten

*Podarcis pityusensis* er et kraftigt bygget firben med kort hoved, rund krop og forholdsvis grove, svagt kølede skæl. Kroppen (snude til kloak) bliver op til ca. 7 cm hos de fleste dyr, men på holmen Es Vaixell ud for Ibizas vestkyst kan hannerne nå næsten 10 cm. Halen er omkring dobbelt så lang som kroppen, så voksne dyr er typisk 15-25 cm i alt. Hannerne er større, har bredere hoved og stærkere farver end hunnerne. Ungerne er ca. 3 cm (snude til kloak) ved klækning.

Oversiden er oftest grøn, men kan være grå eller brunlig, med en tydelig lys stribe langs siden og ofte en række mørke pletter eller en mørk linje langs ryggen. Undersiden er hvid, creme, grå, orange eller lyserød, og struben har ofte mørke pletter. Farver, størrelse og tegning varierer meget fra ø til ø: der er beskrevet over 20 underarter, og selv de mindste holme har hver deres bestand.

Arten er nært beslægtet med *Podarcis lilfordi* fra Mallorca og Menorca. I terrariet er den sky og hurtig.

Arten kan blive meget gammel. På Es Vaixell lever vilde dyr på over 10 år, og i fangenskab er der kendt dyr på 18 og helt op til 30 år.

## Udbredelse og levested

*Podarcis pityusensis* er hjemmehørende på Ibiza og Formentera i Pityusiske Øer, den sydvestlige del af Balearerne i Spanien, og på omkring 30 små holme rundt om Ibiza og flere omkring Formentera, bl.a. Es Vedrà, Tagomago, Conillera og Espalmador. Hver holm har sin egen bestand, og mange er beskrevet som egne underarter. Den findes fra kysten op til ca. 475 m over havet.

Arten er indført flere steder uden for sit naturlige område, bl.a. til havnen i Palma på Mallorca, Barcelona og øen Gaztelugatxe på den baskiske kyst, men kun den oprindelige udbredelse er vist på kortet. På Ibiza går bestanden tilbage. Den indførte hesteskoslange *Hemorrhois hippocrepis* kom til øen i 2003 med oliventræer, havde i 2018 spredt sig til næsten halvdelen af øens areal og æder firbenene. I områder med slangen er firbenene stærkt reduceret eller forsvundet, og mindst én holmform er uddød.

> **Oprindelig udbredelse:** Spanien.

### LEVESTED

*Podarcis pityusensis* lever på klipper, stengærder, tørmure, olivenlunde, haver, græsningsarealer og dyrket jord, især nær kysten, og i middelhavsbuskads med åbne, solbeskinnede sten. På nogle små holme lever den næsten udelukkende på bar klippe med meget lidt plantevækst. Den er dagaktiv, soler sig på åbne sten og søger skygge midt på dagen om sommeren.

Klimaet er mildt og tørt med varme somre og milde vintre. Kosten er små leddyr, i store mængder myrer, og ved kysten også bænkebidere. Dyrene æder også plantedele og frugt, mest om sommeren. Kannibalisme er almindelig, især på små holme med knap føde: voksne æder unger, og dyrene bider haler og tæer af hinanden.

## Pasning

### TERRARIET

Der findes kun lidt dokumenteret viden om pasningen af *Podarcis pityusensis*. Klimaet i udbredelsesområdet er varmt og tørt med milde vintre, og *Podarcis lilfordi* fra de samme øer har næsten de samme krav. Tallene for temperatur, luftfugtighed, UVB, vinterperiode, antal kuld og rugning er lånt fra den og fra *Podarcis muralis* og *Podarcis siculus*.

Et par skal have mindst 100 × 50 × 50 cm. Mere gulvareal er bedre, for arten er aktiv og bruger hele terrariet, også de lodrette flader. Et udendørs terrarie er velegnet om sommeren, men det skal være dækket af glas eller tag, så regnen holdes ude og bunden kan tørre. Terrariet skal være flugtsikkert med fint net, tæt låg og nedgravet kant.

Indret med stablede sten, skiferplader, kork og rødder, så der er mange solpladser og skjul, som er lette at nå og kan tørre. Bunden er groft sand blandet med lidt jord. Dyr fra forskellige øer bør ikke blandes. Hold ét par pr. terrarie: to hanner giver kamp, og en han med to hunner kan stresse den ene hun. I yngletiden skal der stå en lav beholder med fugtigt sand til æglægning.

Læs mere: Lys og UVB Læs mere: Luftfugtighed, forstøvning og ventilation

### TEMPERATUR

Gradienten er det vigtigste. Solpladsen skal være 40-45 °C ved overfladen, målt med et infrarødt termometer, og resten af terrariet 22-30 °C om dagen. Brug en spot over en flad sten, og varm kun en del af terrariet op, så dyrene selv kan vælge. Om natten må temperaturen falde til 15-20 °C.

Om vinteren holdes dyrene køligere, ved 12-15 °C, med ca. 10 timers dag, få fodringer og lidt fugt. En kølig periode på 8-12 uger giver en naturlig årsrytme og fremmer formeringen. Frost skal undgås.

Dyr, der gaber med åben mund eller ligger fladt og gemmer sig hele dagen, har det for varmt. Dyr, der først kommer frem sent på formiddagen, har det for koldt.

Læs mere: Varme og temperatur

### LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal være moderat: 40-60 % om dagen. Terrariet skal kunne tørre helt ud, for stillestående fugtig luft giver hudproblemer og svamp.

Hav en lav, ren vandskål, og forstøv let en gang om dagen, tidligt, så alt er tørt om aftenen. Dyrene drikker også dråber fra sten og planter. Hold et hjørne af bunden let fugtigt til hunner og unger, men uden at gøre hele terrariet fugtigt.

### LYS OG UVB

*Podarcis pityusensis* er dagaktiv og lever i fuld sol, så terrariet skal have kraftig varme og UVB-lys. Den hører til Ferguson-zone 3, med UV-indeks omkring 3-5 ved solpladsen. Et T5-rør med 10 % UVB, placeret efter producentens anvisning, er en god løsning. Supplér med dagslys eller LED over resten af terrariet.

Dagslængden skal følge årstiden: ca. 10 timer om vinteren og op til 14 timer midt på sommeren. Ændr den gradvist med et tidsur. Glas og plexiglas stopper UVB, så solbad udendørs skal ske gennem net. Skift UVB-rør efter producentens anvisning, typisk hvert år.

### FODER

*Podarcis pityusensis* æder mest små leddyr og tager også lidt planteføde. Foderdyrene kan være fårekyllinger, små græshopper, fluer, bananfluer, springhaler, edderkopper og bænkebidere, og melorme og vokslarver kun i små mængder. Myrepupper er et naturligt og nærende supplement. Foderet skal være småt, højst på størrelse med afstanden mellem dyrets øjne. Lidt moden, sød frugt en gang imellem er en god afveksling, især om sommeren.

Voksne dyr fodres hver anden dag med så meget, som de spiser på 10-15 minutter. Unger fodres dagligt med meget små dyr. Støv foderet let med kalk ved de fleste fodringer og med D3-tilskud en gang hver 1-2 uger. Hunner, der lægger æg, har et stort kalkbehov, så en skål med knust sepiaskal skal stå fremme.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

### ADFÆRD OG HÅNDTERING

*Podarcis pityusensis* er hurtig og sky i terrariet, men aktiv og nysgerrig, når den er tryg. Hannerne er territoriale, og to hanner sammen frarådes. Et par er den sikreste holdform, og to hunner kan som regel holdes sammen i et stort terrarie med mange skjul. Voksne dyr æder unger og bider haler af, så unger skal altid holdes adskilt fra de voksne.

Dyrene skal ikke tages op. De flygter og kaster halen ved stress eller fangst, og halen vokser ud igen, men ændret. Skal et dyr flyttes, fanges det i en gennemsigtig beholder. Rolige bevægelser og faste rutiner gør dem gradvist mere trygge, men de bliver sjældent helt tamme. Arten kan ikke anbefales sammen med andre firbensarter.

## Avl

### KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hannerne er større og kraftigere, har et bredere hoved, stærkere farver og tydeligere lårporer end hunnerne. Hunnerne er slankere og mere afdæmpede. Unger kan ikke kønsbestemmes sikkert.

*Podarcis pityusensis* bliver kønsmoden, når den er 1,5-2 år gammel.

### PARRING

Parringstiden ligger om foråret og forsommeren. En kølig periode efterfulgt af stigende dagslængde sætter formeringen i gang. Hannen jager hunnen, bider hende i halen eller flanken og holder fast under parringen. Hold hunnen veloplagt og med mulighed for at trække sig tilbage, så hun ikke bliver stresset. Et par pr. terrarie er den sikreste holdform.

### ÆGLÆGNING OG KULD

Kuldet er 1-4 æg. I naturen lægger hunnerne som regel kun ét kuld om året, i fangenskab op til tre. Hunnen graver et hul i fugtigt sand og dækker æggene til, så terrariet skal have en lav beholder med mindst 10 cm let fugtigt sand. Tjek den dagligt i sæsonen, for æg, der ikke bliver fundet, tørrer let ud.

En hun, der ikke finder et egnet sted, kan blive æggebundet. Tegn er en tydeligt oppustet, sløv hun, der ikke spiser. Hun skal da til dyrlæge.

### INKUBATION

Grav æggene forsigtigt op, og læg dem i en lukket beholder med let fugtigt vermiculit eller perlit med små lufthuller. Marker æggenes top, og vend dem ikke. Æggene må ikke ligge i vand og ikke tørre ud.

Ved 29-30 °C klækker æggene efter ca. 30-43 dage. Hold temperaturen jævn med en rugemaskine med termostat, og undgå over 30 °C. Ubefrugtede æg falder sammen og mugner, mens befrugtede æg bliver hvide og faste.

### OPDRÆT AF UNGER

Ungerne er ca. 3 cm (snude til kloak) ved klækning og skal straks i et eget terrarie, fordi de voksne æder både unger og haler. Et terrarie på ca. 50 × 30 × 30 cm med skjul, solplads og UVB passer til et kuld de første måneder. Unger på samme alder kan gå sammen i små grupper, så længe der er rigeligt med skjul.

Første foder er bananfluer, springhaler og meget små fårekyllinger, senere små græshopper og bænkebidere. Giv føde dagligt, støv med kalk, og giv kraftigt UVB-lys, så der ikke opstår knoglesygdom. Unger vokser hurtigt og må ikke mangle føde.

## Sundhed og typiske fejl

Der findes kun lidt dokumenteret viden om sygdomme hos arten. De typiske problemer er de samme som hos andre *Podarcis*:

- Knoglesygdom (metabolisk knoglesygdom) ved for lidt UVB og kalk. Dyrene bliver sløve, har bløde kæber og deforme ben.
- Mundråd (infektion i munden), især ved stress og for lav temperatur.
- Mider på huden og i øjenkrogene. Nye dyr skal i karantæne.
- Indvoldsorm og andre snyltere, især hos vildfangne dyr.
- Æggebinding hos hunner uden egnet sted til æglægning.
- Hudskifteproblemer og svampeinfektioner ved vedvarende fugt.
- Bidsår og tabt hale ved stress og kamp mellem hanner.

Spiser et dyr ikke i mere end en uge uden for den kølige periode, er det sløvt eller hævet, eller har det svært ved at bruge benene, skal det til en dyrlæge med erfaring i krybdyr.

Læs mere: Karantæne og hygiejne Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom Læs mere: Køb af dyr: opdræt, vildfang og transport

### Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.